

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:
N2024/3275-3

Dato:
20. desember 2024

Høringssvar om enpersonsutredning om norsk lovregulering av adgangen til å kreve erstatning for menneskerettighetskrenkelser

Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten viser til Justis- og beredskapsdepartementets høring av enpersonsutredning om norsk lovregulering av adgangen til å kreve erstatning for menneskerettighetskrenkelser, og e-postkorrespondanse med Lovrådgiver Helle Falkenberg 11. november 2024. Vi takker for muligheten til å sende inn innspill etter høringsfristen.

Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten er Pasientskadenemndas sekretariat. I høringen er pasientskadeordningen omtalt i kapittel 4.5.3. Forslaget er av interesse for Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten, både når det gjelder avvikling av klagesaker i Pasientskadenemnda og for håndteringen av søksmål rettet mot staten ved Pasientskadenemnda.

[Det gis etter gjeldende rett ikke erstatning som følge av brudd på menneskerettighetene i pasientskadeerstatningsordningen](#)

Pasientskadenemnda er klageinstans for vedtak fra Norsk pasientskadeerstatning (NPE), og behandler helt eller delvis avslag på krav om erstatning etter svikt i helsehjelpen, se pasientskadeloven § 2. Dersom vilkårene for erstatning etter pasientskadeloven foreligger, utmåles erstatning etter skadeserstatningsloven og alminnelige erstatningsrettslige regler, se pasientskadeloven § 4. Det gis etter denne bestemmelsen ikke oppreisningserstatning, og tap under 10.000 kroner erstattes ikke.

Pasientskadenemnda mottar fra tid til annen anførsler om krav på erstatning for menneskerettighetsbrudd i forbindelse med behandling i helsevesenet. I en avgjørelse fra juni 2023 (PSN-2018-380) behandlet ikke Pasientskadenemnda krav om erstatning for brudd på EMK, med begrunnelsen at krav om oppreisningserstatning for konvensjonsbrudd ikke dekkes etter pasientskadeloven. Pasientskadenemnda har ikke hjemmel til å konstatere at det i en gitt sak har skjedd en krenkelse av menneskerettighetene, se vilkårene for erstatning i pasientskadeloven § 2. Pasientskadenemnda har heller ikke hjemmel til å gi erstatning (oppreisning) for ikke-økonomisk tap, se pasientskadeloven § 4.

Etter forarbeidene er begrunnelsen for at oppreisning faller utenfor pasientskadeloven blant annet kravets preg av sanksjon etter norsk rett, og at omkostningene ved arbeidet med slike krav ikke står i forhold til resultatene. Krav om oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5 må etter gjeldende rett rettes mot den direkte skadevolder. Se Ot.prp. nr. 31 (1998-1999) punkt 10.6.2 og NOU 1992:6 punkt 9.6.3.

Kongen i statsråd har ikke benyttet adgangen i pasientskadeloven § 2 fjerde avsnitt til å bestemme at erstatningskrav etter konvensjoner som Norge er forpliktet av, skal behandles etter pasientskadeloven.

Erstatningssøkere som ikke har fått fullt ut medhold i sin klage til Pasientskadenemnda, kan bringe saken inn for domstolene når endelig vedtak i Pasientskadenemnda foreligger, se pasientskadeloven § 18. Slike søksmål må reises mot staten ved Pasientskadenemnda. I en nylig publisert kjennelse fra Borgarting lagmannsrett (LB-2024-127631), ble det slått fast at krav om fastsettelsesdom for oppreisningskrav med grunnlag i EMK artikkel 3, ikke kunne avvises i en sak som var reist mot staten v/Pasientskadenemnda. Dersom en erstatningssøker tar ut søksmål etter avslag i Pasientskadenemnda, vil hen altså kunne få behandlet et krav om oppreisning som følge av krenkelse av EMK i samme sak som krav om pasientskadeerstatning.

Bemerkninger til lovforslaget

Sekretariatet til Pasientskadenemnda oppfatter forslaget til nytt kapittel 4A i skadeserstatningsloven slik at den ikke medfører en endring i gjeldende rett ved behandling av krav om erstatning etter pasientskadeloven, slik den er beskrevet over. Høringens forslag til lovendring tar utgangspunkt i at man skal gå til søksmål mot den stat eller kommune som har voldt menneskerettskrenkelsen. Det vises blant annet til høringens side 146, der Larsen skriver at den nærmere operasjonaliseringen fortsatt vil være opp til domstolene.

Sekretariatet til Pasientskadenemnda mener det bør klargjøres ytterligere, enten i form av lov eller i forarbeider, om bestemmelsen bare skal benyttes som hjemmel for erstatning i domstolene, eller om den også kan benyttes i forvaltningen. Det er interessant i den forbindelse at Norsk institusjon for menneskerettigheter (NIM) i sin høringsuttalelse understreker at bestemmelsen også bør kunne anvendes i forvaltningen. Dette begrunnes i at saker bør kunne løses på «lavere» nivå, fordi det å bli tilkjent erstatning i visse tilfeller er et menneskerettslig krav. NIM mener derfor at det ikke bør legges opp til en praksis der alle som krever erstatning må ta ut søksmål mot stat eller kommune, men at forvaltningen kan ta stilling til eventuelle krav.

Merknader til det videre arbeidet med lovregulering av adgangen til å kreve erstatning for menneskerettighetskrenkelser

Sekretariatet til Pasientskadenemnda ser at det kan være en fordel for den som anfører å ha vært utsatt for menneskerettighetskrenkelse å slippe søksmål for å kreve oppreisningserstatning, i de tilfellene der svikt i helsehjelpen også utgjør et brudd på menneskerettighetene. En slik løsning kan tenkes å være prosessdempende, men vil også kunne bli en anførsel i flere saker for Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda. Dersom oppreisningserstatning skal kunne kreves gjennom pasientskadeordningen, krever dette endringer i pasientskadeloven. Det må i så tilfelle vurderes om de hensynene som begrunnet det å utelate krav om oppreisning i arbeidet med pasientskadeloven fremdeles gjør seg gjeldende.

Dersom det i det videre lovarbeidet blir vurdert om erstatning for menneskerettighetskrenkelser skal kunne tilkjennes under pasientskadeordningen, ønsker sekretariatet til Pasientskadenemnda å komme med følgende merknader:

1. Behov for ytterligere avklaringer

Sekretariatet til Pasientskadenemnda mener det er behov for ytterligere avklaringer, dersom oppreisningserstatning for menneskerettighetskrenkelser skal kunne kreves gjennom pasientskadeordningen. Det må for det første etableres en lovhomeel for denne type erstatning. For det andre, må anvendelsesområdet til en slik homeel presiseres, enten gjennom lov eller forarbeider. I utkastet til nytt kapittel 4A i skadeserstatningsloven, er det i avsnitt tre foreslått at erstatning skal tilkjennes «bare i den utstrekning det er nødvendig for å reparere krenkelsen». Det er grunn til å reise

spørsmål ved hvilke typer krenkelser det kan være aktuelt å gi oppreisningserstatning i forvaltningen, og det er ønskelig med klare føringer på hvilke saker som kvalifiserer til oppreisning.

2. Fastsettelse av menneskerettighetsbrudd

Sekretariatet til Pasientskadenemnda støtter synspunktet i høringen på side 120 om at fastsettelse av brudd på menneskerettighetene i hovedsak må skje i domstolene. Slik som Larsen skriver, kan det argumenteres for at offentlige myndigheter bør være varsomme med å erkjenne at det har skjedd en menneskerettighetskrengelse, på grunn av presedensvirkningen en slik konstatering vil kunne ha. Vi ønsker også å bemerke at dersom ulike offentlige myndigheter eller forvaltningsorgan skal konstatere menneskerettighetskrengelser, vil det kunne føre til at det utvikler seg ulik praksis mellom forvaltningsorganene i tolkingen av menneskerettighetene og når det er nødvendig med erstatning for å reparere en krenkelse.

Med vennlig hilsen
NASJONALT KLAGEORGAN FOR HELSETJENESTEN

Dokumentet er godkjent elektronisk

Per Erik Omdal
avdelingsdirektør

Marianne Nerland
juridisk seniorrådgiver